

УДК 37(091)(477)(092)
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2022.03.674>

ПЕДАГОГІЧНА ПРАЦЯ СТЕПАНА ГАЙДУЧКА У ЛЬВОВІ НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Андрій СОВА

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0548-4975>
доктор історичних наук, доцент,
Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
кафедра олімпійської освіти,
вул. Костюшка, 11, 79007, м. Львів, Україна;
старший науковий співробітник,
Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича
НАН України,
відділ новітньої історії,
вул. Козельницька, 4, 79026, м. Львів, Україна,
e-mail: sovaandrij1980@gmail.com

Метою дослідження є комплексно проаналізувати педагогічну працю Степана Гайдучка напередодні Першої світової війни.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1911—1914 роки, територіальні межі — Львів та Галичину. Джерельною базою для написання статті стали звіти гімназії СС Василянок та шкіл Руського товариства педагогічного у Львові; звіти та видання товариства «Сокіл-Батько» у Львові; особова справа Степана Гайдучка, яка зберігається в архіві Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького; публікації у львівських часописах «Вісти з Запорозжя», «Діло», «Спортові Вісти»; замітки та навчально-методичні праці Степана Гайдучка та Івана Боберського; документи, світліни та поштівки з приватних архівів Степана Гайдучка, Юрія Завербного, родин Білинських і Крип'якевичів.

Методологічною основою статті становлять принципи історизму та об'єктивності.

Ключові слова: Степан Гайдучок, Галичина, Львів, суспільно-культурна діяльність, педагогічна праця, тілово-виховання, фізичне виховання, спорт.

Andriy SOVA

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0548-4975>
Doctor of Historical Sciences, Associate Professor,
Lviv State University of Physical Culture named
after Ivan Bobersky,
Associate Professor of Olympic Education,
11, Kosciuszko street, 79007, Lviv, Ukraine;
senior researcher at the Department of Modern History
Institute of Ukrainian Studies named after I. Krypyakevych
of the National Academy of Sciences of Ukraine,
4, Kozelnytska street, 79026, Lviv, Ukraine,
e-mail: sovaandrij1980@gmail.com

STEPAN HAYDUCHOK'S PEDAGOGICAL WORK IN LVIV ON THE EVE OF THE FIRST WORLD WAR

Among the leading Ukrainian figures in the field of physical education and sports in Galicia in the late XIX-th — the first half of the XX-th century the prominent place is occupied by Ivan Bobersky. His life and creative path are already well analyzed in modern Ukrainian historiography. Instead, little attention was paid to his students such as Stepan Haiduchok, Peter and Taras Franko, Oksana Sukhovska, Daria Navrotska and others. The leader among them was Stepan Haiduchok (1890—1976) — a teacher, public figure, athlete, soldier of the Galician Army, journalist, photographer, connoisseur of Ukrainian antiquity. Living in Lviv from 1901 till 1976 (with short breaks), he devoted all his time to physical education and sports. The studying at the Academic Gymnasium in Lviv from 1901 till 1910 and the meeting with Professor Ivan Bobersky became decisive in the formation of his worldview and choosing a future profession — a physical education teacher. The beginning of Stepan Haiduchok's pedagogical path is 1911—1914, in particular his work as a gymnastics teacher (physical education) in the Basilian Sisters gymnasium (1911—1913), Private Women's Teachers' Seminary of the Russian (Ukrainian) Pedagogical Society (1911—1912), T. Shevchenko girls school of the RPC (1911).

This aspect of Ukrainian history has not been studied and so is the novelty of the proposed publication. The aim of the research is to comprehensively analyze the pedagogical work of Stepan Haiduchok on the eve of the First World War. The chronological boundaries of the study cover the years 1911—1914, the territorial boundaries — Lviv and Galicia. The methodological basis of the article is the principles of historicism and objectivity.

The source base for writing the article was the reports of the Basilian Sisters Gymnasium and the schools of the Russian (Ukrainian) Pedagogical Society in Lviv; reports and publications of the Sokil-Bat'ko society in Lviv; the personal file of Stepan Haiduchok, which is stored in the archives of Danylo Halytsky Lviv National Medical University; publications in Lviv journals «Visti z Zaporozha» (News from Zaporozha), «Dilo» (Business), «Sportovi Visti» (Sports News); notes and educational and methodical works of Stepan Haiduchok and Ivan Bobersky; documents, photos and postcards from the private archives of Stepan Haiduchok, Yury Zaverbny, the Bilynsky and Krypyakevych families.

Keywords: Stepan Haiduchok, Galicia, Lviv, social and cultural activity, pedagogical work, physical and body education, sports.

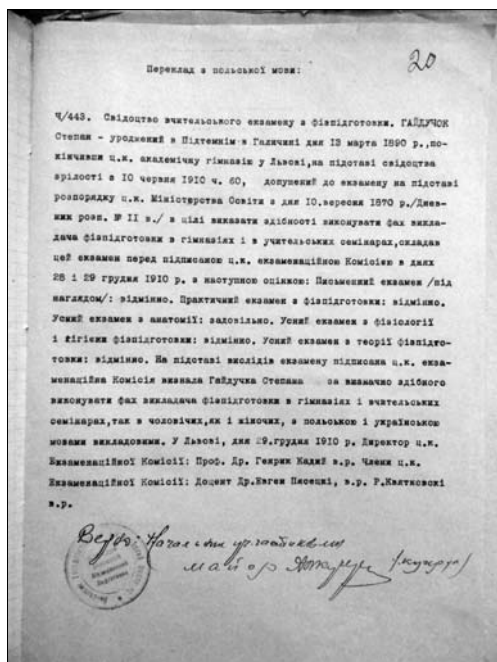
Вступ. На початку ХХ ст. у Львові завдяки Іванові Боберському (1873—1947) проводилася активна робота у сфері фізичного виховання і спорту. Активізувало діяльність українське гімнастичне товариство «Сокіл-Батько»; у 1906 р. створено «Український спортовий кружок», який діяв на базі Академічної гімназії та її філії; 1911 р. — спортове товариство для студентів вищих шкіл «Україна», «Змаговий союз», «Пласт» та ін. [1]. Велика увага приділялася підготовці українських учителів гімнастики (фізичного виховання). Активним учасником усіх цих процесів був Степан Гайдучок (13 березня 1890 р., с. Підтемне — 16 березня 1976 р., Львів) [2]. Свою працю як учителя гімнастики (фізичного виховання) у гімназії Сестер Василянок (1911—1913), приватній учительській жіночій семінарії Руського товариства педагогічного (1911—1912), дівочій школі імені Шевченка РТП (1911), він уміло поєднував з громадською діяльністю. Про цей епізод його біографії немає окремих ґрунтовних публікацій в українській історіографії. З огляду на це було підготовлено розвідку, метою якої є комплексно проаналізувати педагогічну працю Степана Гайдучка напередодні Першої світової війни. В цьому й полягає новизна запропонованої публікації. Хронологічні межі дослідження охоплюють 1911—1914 роки, територіальні межі — Львів та Галичину.

Джерельною базою для написання статті стали звіти гімназії СС Василянок та шкіл Руського товариства педагогічного у Львові; звіти та видання товариства «Сокіл-Батько» у Львові; особова справа Степана Гайдучка, яка зберігається в архіві Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького; публікації у львівських часописах «Вісті з Запорожжя», «Діло», «Спортові Вісти»; замітки та навчально-методичні праці Степана Гайдучка та Івана Боберського; документи, світліни та поштівки з приватних архівів Степана Гайдучка, Юрія Завербоного, родин Білинських і Крип'якевичів.

Методологічною основою статті є принципи історизму та об'єктивності.

Основна частина. Навчаючись в Академічній гімназії у Львові упродовж 1901—1910 рр., Степан Гайдучок познайомився з професором Іваном Боберським, який вплинув на формування його світогляду та вибір майбутнього фаху — учителя фізичного виховання [3]. Упродовж вересня 1909 р. — трав-

ня 1910 р. Степан Гайдучок відбув державні студії з фізичного виховання у Празі. Такий факт принаймні зафіксований в особистому листку з обліку кадрів Степана Гайдучка, як викладача Львівського державного медичного інституту, датованому 1 червня 1946 р. [4, арк. 1—2]. Докладних відомостей про згадувані студії віднайти не вдалося. Зважаючи на те, що до червня 1910 р. Степан Гайдучок навчався у восьмому класі Академічної гімназії, можна припустити, що це швидше за все, було декілька поїздок у Прагу, а можливо й у інші міста Європи, на спеціальні курси, на яких викладалися теорія, методика та практика різних видів спорту. На той час Степан Гайдучок отримав відповідні знання та вишкіл в «Українському спортовому кружку» та гімнастичному товаристві «Сокіл-Батько» [1]. Тому підсумком наполегливої праці стало те, що 28—29 грудня 1910 р. Степан Гайдучок склав державний іспит у Львівському університеті, здобувши фах учителя руханки (фізичного виховання), після чого отримав можливість працювати учителем фізичного виховання у школах та гімназіях з українською та польською мовами викладання [5, с. 8]. У «Свідощті Степана Гайдучка про здачу іспиту з фізичного виховання» зазначалося: «Ч./443. Свідощтво вчительського екзамену з фізпідготовки. Гайдучок Степан — уроджений в Підтемнім в Галичині дня 13 марта 1890 р., покінчивши ц[ісарсько] к[оролівську] академічну гімназію у Львові, на підставі свідощтва зрілості з 10 червня 1910 [р.] ч. 60, допущений до екзамену на підставі розпорядку ц[ісарсько] к[оролівського] Міністерства Освіти з дня 10. вересня 1870 р. (Дневник розп. № II в.) в цілі виказати здібності виконувати фах викладача фізпідготовки в гімназіях і в учительських семінарах, складав цей екзамен перед підписаною ц[ісарсько] к[оролівською] екзаменаційною Комісією в днях 28 і 29 грудня 1910 р. з наступною оцінкою: Письменний екзамен (під наглядом): відмінно. Практичний екзамен з фізпідготовки: відмінно. Усний екзамен з анатомії: задовільно. Усний екзамен з фізіології і гігієни фізпідготовки: відмінно. Усний екзамен з теорії фізпідготовки: відмінно. На підставі вислідів екзамену підписана ц[ісарсько] к[оролівська] екзаменаційна Комісія визнала Гайдучка Степана за визначно здібного виконувати фах викладача фізпідготовки в гімназіях і вчительських семінарах, так в чоловічих, як

Іл. 1. Свідцтво Степана Гайдучка про здачу іспиту з фізичного виховання у Львівському університеті 28 і 29 грудня 1910 р. Переклад з польської 1940-х рр. Архів Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

Іл. 2. Члени комісії з фізичного виховання серед українців в Галичині на педагогічний конгрес, що готувався у 1912 р. (не відбувся). Зліва направо: 1-й ряд: Тарас Франко, Марія Негребецька, Євгенія Ясеницька, Аделя Рижевська, Степан Гайдучок, Іван Боберський; 2-ий ряд: Ліщинський, Петро Франко, Н. Коць. 1912 р. З приватного архіву Степана Гайдучка, м. Львів

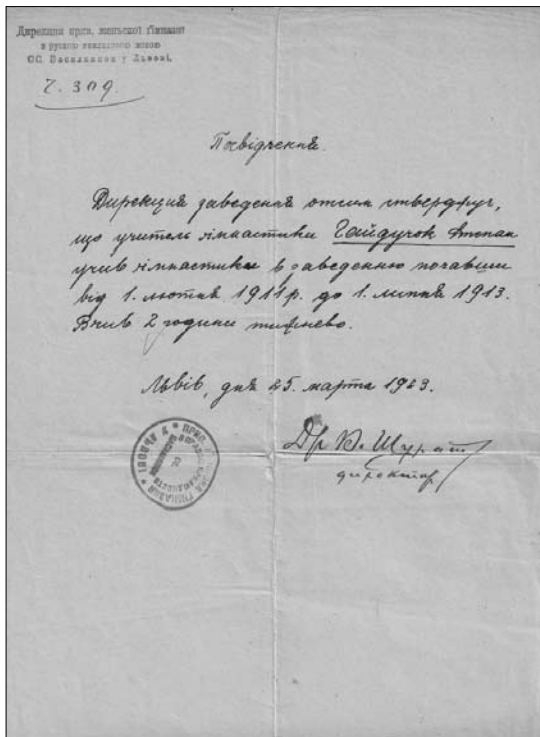
і жіночих, з польською і українською мовами викладовими. У Львові, дня 29. грудня 1910 р. Директор ц[ісарсько] к[оролівської] Екзаменаційної Комісії; Проф[есор] Др. Генрик Кадий в[ласно] р[учно] Члени ц[ісарсько] к[оролівської] Екзаменаційної Комісії: Доцент Др. Евген Пясецькі, в[ласно]

р[учно] Р. Квятковскі в[ласно] р[учно]» [4, арк. 20] (іл. 1).

Від лютого 1911 р. до липня 1913 р. Степан Гайдучок працював учителем гімнастики (руханки) у приватній учительській жіночій семінарії, дівочій школі імені Шевченка Руського товариства педагогічного (РТП) та гімназії СС Василянок у Львові (іл. 2).

Налагодивши руханкову справу у гімназії СС Василянок, Іван Боберський, надміру звантажений роботою у двох закладах і громадськими справами, вирішив скористатися переходом з цього навчального закладу на іншу роботу учителя німецької мови Людвика Сая й обмежитися викладанням німецької мови, а заняття гімнастикою передав спочатку Теодорові Полісі (викладав руханку у 1909/10 н. р.), а після нього — своєму найближчому учневі і вихованцеві Степанові Гайдучку. Це засвідчують звіти гімназії за 1910/11 [6, с. 4], 1911/12 [7, с. 3—4], 1912/13 н. р. [8, с. 3—5] та посвідка, видана 25 березня 1923 р. В останній зазначалося, що Степан Гайдучок викладав руханку упродовж 1910/11 — 1912/13 н. р. (іл. 3), зокрема з 1 лютого 1911 р. до 1 липня 1913 р. [9]. У 1913/14 н. р. у гімназії замість звичайної руханки Марія Турська почала проводити ритмічну руханку [10, с. 27].

У другому півріччі 1910/11 н. р. Степан Гайдучок проводив заняття з руханки для учениць гімназії у гімнастичному залі товариства «Сокіл-Батько». Усі бажаючі вправлялися у двох відділах по одній годині тижнево. Учениці 1, 2 і 3 класів, які творили перший відділ, займалися в четвер з 17-00 до 18-00; 4 і 5 — у вівторок з 17-00 до 18-00. Як зазначалося у звіті гімназії за 1910/11 н. р., «При веденню години кладено вагу на прорух вільноруч і палицями. З приладів узгляднювано передовсім шеблівку і лавчину, а вправи на них ведено після підручника L.M. Törnngren-a: Lehrbuch der schwedischen Gymnastik. В програму майже кожної години входили забави і гри, з яких перероблено в відділі молодших учениць слідує: Зелізниця, Вуж, Міст, Млинський камінь, Дрібушка, Стрілець, Жгут, Чорний лицар, Ястріб і квочка. З відділом старших перероблено: Пійма, Каблук, Турок, Ходи за мною, Подай дальше, Подорож, Визивач, Третяк» [11, с. 7]. Нажаль, через брак відповідного спортивного майданчика, проводити заняття з гімнастики на свіжому повітрі не було змоги.

Іл. 3. Посвідчення, видане Степанові Гайдучку про те, що він у 1911—1913 рр. працював учителем руханки у гімназії СС Василянок у Львові. Львів, 25 березня 1923 р. З приватного архіву Степана Гайдучка, м. Львів

Іл. 4. Титульна сторінка книги Івана Боберського «Забави і гри рухові. Частина II. Вісімнадцять гор мячевих». Львів, 1905 р. З книгозбірні Степана Гайдучка, м. Львів

У 1911/12 н. р. Степан Гайдучок викладав урок руханки для одного відділу дівчат два рази в тиждень у вівторок і четвер з 17-00 до 18-00. Восени, взимку і весною учениці займалися в гімнастичному залі товариства «Сокіл-Батько», що знаходився за адресою: вул. Руській, 20, а від травня 1912 р. і влітку на площі «Сокола-Батька» (знаходилася у Стрийському парку між сучасними вулицями Стрийською, Козельницькою та Івана Франка, інші назви — «Український город», національний форт; тепер стадіону не існує). Як і в попередньому навчальному році у програмі занять були ігри, зокрема «Хапко», «Визивач», «Тарабанна», «Пястучка», «Гилька» [12, с. 7]. Степан Гайдучок опирався на німецьку та шведську спеціалізовану літературу з тіловиховання, а також на праці професора Івана Боберського. У звіті гімназії СС Василянок у Львові за 1908/09 н. р. з'явилася праця останнього, як от «Ситківка» [13], за 1909/10 н. р. — «Лавчина і щєблівка» [14], за 1911/12 н. р. — «Прорух» [15]. Названі розробки, з деякими уточненнями та виправленнями, Іван Боберський видав окремими брошурами. Цими та іншими його навчально-

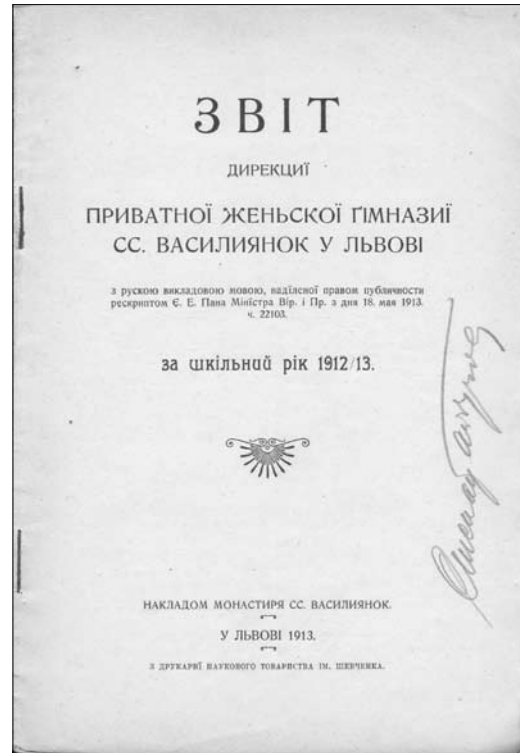

Іл. 5. Інститут і гімназія СС Василянок. Поштівка. Львів, вул. Потоцького, 95 (тепер вул. Генерала Чупринки). Kotłobułowa I. Lwów na dawnej roztówce. Kraków, 2006. S. 139

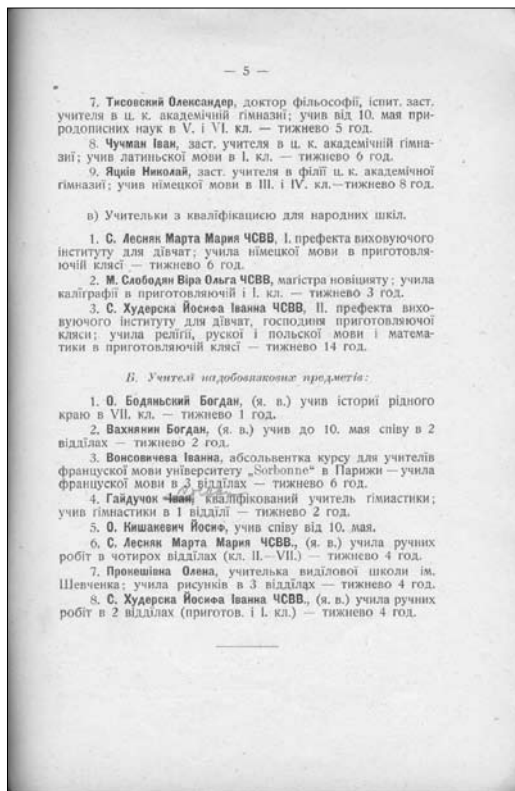
методичними працями («Забави і гри рухові», (1904) [16], «Забави і гри рухові. Частина II. Вісімнадцять гор мячевих» (1905) [17] (іл. 4), «Впоряд» (1909) [18], «Забави і гри рухові. Ч. IV. Ситківка» (1909) [19], «Лавчина і щєблівка» (1910) [20], «Прорух» (1912) [21]) послуговувалися учителі руханки в гімназії СС Василянок, зокрема Теодор Поліха, Степан Гайдучок і Марія Турська, а

Іл. 6. Обкладинка звіту дирекції гімназії СС Василянок у Львові за 1912/13 н. р. З книгозбірні Степана Гайдучка (м. Львів)

Іл. 7. Титульна сторінка звіту дирекції гімназії СС Василянок у Львові за 1912/13 н. р. З книгозбірні Степана Гайдучка, м. Львів

Іл. 8. Інформація про Степана Гайдучка на сторінках звіту дирекції гімназії СС Василянок у Львові за 1912/13 н. р. З книгозбірні Степана Гайдучка, м. Львів

також провідники, провідниці та члени гімназійного «Дівочого спортивного кружка» (ДСК).

У 1912/13 н. р. уроки гімнастики проводилися Степаном Гайдучком в одному відділі два рази тижнево. Однак, щодо місць занять в гімназії СС Василянок відбулися зміни. Восени і взимку уроки проводилися у гімнастичному залі гімназії, а вкінці весни і влітку перед шкільним будинком (упродовж 1906—1912 рр. гімназія знаходилася на вул. Я. Длугоша, 17 (тепер вул. Кирила і Мефодія), 1912—1914 рр. — на вул. А. Потоцького, 95 (тепер вул. Генерала Чупринки)) (іл. 5). Що ж до самої програми то «вправи ведено по укладови шведському, який складає ся з 9 точок, що рівномірно перерухують ціле тіло. Замість шведських лавочок уживано звичайних а також домашні крісла заступали прилади до підпору. Вправи ведено методом L.M. Törngrena а також підручник Liedbecka був відповідно використаний. Весною і літом доповнювано годину змаганнями в бігу на коротку віддаль і перероблено більшість гор бігових, як хапко, визивач, чорний лицар, перериваний король і т. д. Учитель використав при забавах і грах підручник [вана] Боберского: Забави і гри. Ч. I» [22, с. 9] (іл. 6, 7, 8).

Степан Гайдучок допомагав Іванові Боберському у гімназії СС Василянок у становленню і розвитку «Дівочого спортивного кружка» [23]. Разом з однокумцями у листопаді 1910 р. Іван Боберський заснував у гімназії спортивний кружок [24], метою якого було «розбуджуване у учениць замилювання до спортів через відчити і дискусії та подаване членам нагоди до вправлюваня ся в відповідних для женьської молодежи родах спорту і раціонального їх плеканя» [25, с. 7]. Від першого дня діяльності кружка його членами стали 31 учениця з 4-го і 5-го класів. Протекторкою (опікункою) кружка у 1910/11 н. р. була професорка Олена Бережницька, а головою обрано ученицю 5-го класу Софію Мацюрак. З листопада 1910 р. ДСК розпочав активну діяльність. Так, на початку листопада члени кружка закупили два примірники гри «Туруль», а вже 18 листопада під керівництвом учителя гімнастики з Будапешта Антіна Галячи провели цю гру. Узимку 1910/11 н. р. 18 членкинь займалися совгарством (ковзанярством) на ставі «Лижварського товариства», 12 членів вправлялися в їзді на санах. Членкині ДСК відвідували також теоретичні заняття з актуальної тематики, на яких, зокрема, слухали відчити: учениці 4-го класу Іванни Телішевської «Про саночковий спорт» і професорки Олени Бережницької «Історія і гігієна шнурівки». У літній сезон 1911 р. 10 членкинь ДСК займалися ситківкою (великим тенісом), для цього орендували ситківковий тік на площі «Сокола-Батька». Крім того, займалися плаванням, веслуванням, їздою верхи, на точинках та роверах, танцями, мандрували околицями Львова (зокрема, 13 травня до Янова (31 учасниця)). Кружок організував одну аматорську виставу, дохід від якої відклали для подальшої праці [25, с. 7—8].

У перший рік діяльності ДСК було видано дві поштові картки із фотографіями зимових руханкових розваг на санах учениць гімназії СС Василянок (іл. 9, 10). На лицевому боці карток є однакові написи: «Інститутки сс Василянок у Львові в часі забави в городі», на звороті — «Лісса, с[ісарсько] і к[оролівський] надв[ірний] Фот[ограф] Львів, ул[иця] Академічна 18». Враховуючи те, що Іван Боберський неодноразово ініціював подібні видання, можна припустити, що й ця поштівка побачила світ саме завдяки йому. Гроші від її продажу пішли

Іл. 9. Учениці гімназії СС Василянок під час зимових руханкових розваг. Поштівка. Львів, орієнтовно 1910 р. З приватного архіву Юрія Завербного, м. Львів

Іл. 10. Учениці гімназії СС Василянок під час зимових руханкових розваг. Поштівка. Львів, орієнтовно 1910 р. З приватного архіву Степана Гайдучка, м. Львів

на потреби спортивного кружка. Один примірник зберігся у приватному архіві Степана Гайдучка.

Восени 1911/12 н. р. ДСК влаштував 2 мандрівки та 1 аматорську виставу. Взимку того ж року на ставі «Лижварського товариства» 20 членкинь займалися совгарством. 10 членкинь ДСК користувалися санами кружка. Навесні 1912 р. кружок організував ігри та забави на площі «Сокола-Батька». Улітку того ж року 20 членкинь ДСК займалися ситківкою, орендуючи, як і попереднього року, ситківковий тік на площі «Сокола-Батька». Кошти, зібрані від різних імпрез і пожертв, дали можливість кружку закупити нові сани, 6 обручів, 6 м'ячів, 2 ракетки для гри у великий теніс, а також 4 м² землі під «Український Город» [26, с. 7].

Узимку 1912/13 н. р. ДСК влаштував 1 аматорську виставу (16 лютого), яку було повторено 1 березня 1913 р. 15 членів користувалися санами кружка. Влітку 1913 р. ДСК, як і в попередні роки,

Іл. 11. Членкині «Дівочого спортивного кружка» з учителями гімназії СС Василянок на ковзанці польського товариства «Towarzystwo lwowskie łyżwiarzy i tenisistów» при вул. Пелчинській (тепер вул. Д. Вітовського). Зліва направо: учителька Олена Бережницька, Ірена Гнатюк, Софія Парфанович, Софія Мацюрак, Ірина Лежогубська, Ольга Лиско, Н. Ольга Баричко, професор Іван Боберський. Львів, 16 лютого 1912 р. З приватного архіву Степана Гайдучка, м. Львів

влаштував декілька мандрівок околицями Львова. Досягненням кружка було облаштування та відкриття власного току (майданчика) для ситківки. ДСК закупив за цей навчальний рік 2 пари сан, 12 обручів, 8 м'ячів, 2 ракетки для гри у великий теніс та 6 малих м'ячів до ситківки [27, с. 17].

До Першої світової війни кількість членів ДСК постійно збільшувалася: у 1910/11 н. р. їх було 31 [25, с. 7]; 1911/12 рр. — 37 [26, с. 7], 1912/13 рр. — 40 [27, с. 17], 1913/14 рр. — 52 [28, с. 43]. Протекторами (опікунами) ДСК були: у 1910/11 та 1911/12 н. р. — кваліфікована для середніх шкіл учителька польської мови, математики та історії природи Олена Бережницька; 1912/13 н. р. — заступник учителя, помічник директора, завідувач фізичного кабінету, учитель математики та фізики Володимир Адріанович; 1913/14 н. р. — заступник учителя, учитель природничих наук Олександр Тисовський. Очоловали кружок: у 1910/11 та 1911/12 н. р. — Софія Мацюраківна; 1912/13 та 1913/14 н. р. — Анна Остапчуківна [29, с. 143].

У приватному архіві Степана Гайдучка збереглася світлина, датована 16 лютого 1912 р., де Іван Боберський з учителями та членкинями ДСК гімназії стоять на ковзанці (іл. 11). Світлину супроводжує підпис такого змісту: «Члениці спортивного кружка приватної жіночої гімназії СС Василянок у Львові на совганці в 1912 р. Став товариства польського «Towarzystwo lwowskie łyżwiarzy i tenisistów»

при вул. Пелчинській (тепер вул. Д. Вітовського. — А. С.) наліво від Кадетської вулиці (тепер вул. Героїв Майдану. — А. С.). Зліва стоять: учителька [Олена] Бережницька, учениці Гнатюківна Ірена — старша дочка [Володимира] Гнатюка етнографа. Вийшла заміж за [Івана] Косаревича, проживала з ним по Першій світовій війні в Гамбурзі. [Іван] Косаревич то був в рр. 1918/1919 як Андрієвський в своїх спогадах писав: [Іван] Косаревич-Косаренко. [Іван] Косаревич десь по 1935 р. прислав «Соколови-Батькови» на викупно спортової площі 500 золотих польських. [Софія] Парфановичівна була лікарем жіночих недуг. Жила у Львові, написала популярний підручник про жіночі недуги. [Софія] Мацюраківна — дочка священника з Дорошева. Заміжна за інженером Брилинським. Лежогубська Ірина відтак по закінченні віденського університету учителька німецької мови в гімназії Василянок. [Ольга] Лисківна сестра композитора Лиско зі Стрия? (далі невідома. — А. С.) [Ольга] Баричківна зі Цирця біля Львова померла перед 1920 роком. Професор [Іван] Боберський опікун кружка учив в цій гімназії німецької мови до 1914 р.» [30].

Педагогічну працю у гімназії СС Василянок Степан Гайдучок успішно поєднував з викладанням в інших навчальних закладах Львова. Так, у 1911/1912 н. р. він навчав руханки на 1—4-х курсах приватної учительської жіночої семінарії Руського товариства педагогічного, яка містилася на вул. Мохнацького, 12 (тепер вул. Драгоманова). Оскільки окремого гімнастичного залу для занять не було, уроки відбувалися в рухівні українського гімнастичного товариства «Сокіл-Батько» на вул. Руська, 20. До спортивного залу, як зазначалося у звіті семінарії, учениці додали шлях довжиною близько 1 км [31, с. 18]. Це, зрозуміло, тягнуло за собою певні труднощі. Але іншого приміщення не було.

Праця, у тому числі й Степана Гайдучка, у приватній учительській жіночій семінарії дала помітні результати у сфері тіловиховання. Так, на І Краєвому здвизі 10 вересня 1911 р. у Львові, учениці семінарії та дівочої школи імені Шевченка мали нагоду «доказати, як старанно плекають руханку і забави». Цього дня відділ учениць в сокільських одностроях під проводом Олени Степанів брав участь в урочистому поході, а також виступав з вправами на пло-

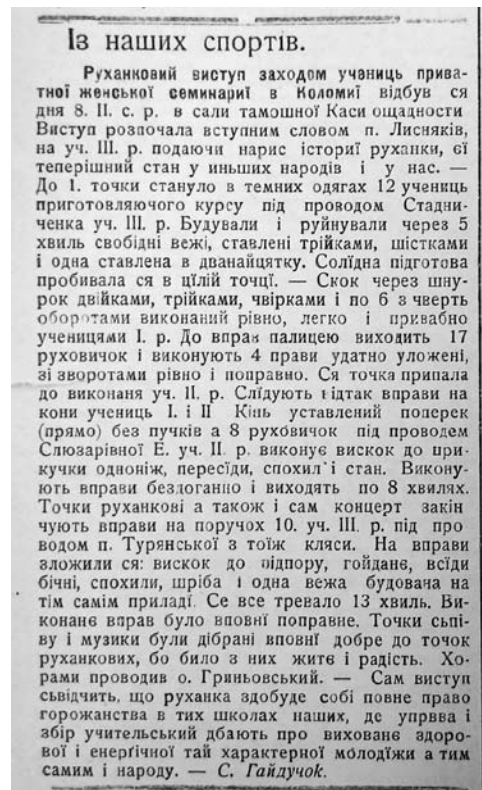
щі «Сокола-Батька». До речі, з нагоди сокільського здвигу учениці семінарії разом з ученицями гімназії СС Василянок закупили 14 м² землі для площі «Сокола-Батька» [31, с. 20]. 10 лютого 1912 р. учениці «Спортової секції літературно-наукового кружка», який діяв у приватній учительській жіночій семінарії, провели руханково-вокальний концерт. На нього могли потрапити всі бажаючі мешканці Львова. У звіті шкіль Руського товариства педагогічного у Львові про це зазначалося наступне: «Вправи, співи і музика, попереджені ядерним вступним словом п[ан]ни [Галини] Ващуківної (тодішньої голови «Літературно-наукового кружка». — А. С.), випали бездоганно, а вже вправи галузками, виведені ученицями IV. курсу, мали в собі так много естетичної принади, що остануть на довго в пам'яті видців. П[анн]а І[рина] Кахникевичівна доказала своєю грою на цитрі, як ніжно зміни почувань можна віддавати на тім симпатичнім інструменті» [31, с. 20]. «Спортова секція літературно-наукового кружка» на площі «Сокола-Батька» винаймала для гри в ситківку відповідний майданчик [31, с. 20].

У другому півріччі 1910/11 н. р. Степан Гайдучок також працював учителем руханки у дівочій школі імені Шевченка РТП (іл. 12). У його приватному архіві збереглася посвідка датована 9 березня 1923 р., у якій з-поміж іншого зазначено, що Степан Гайдучок проводив уроки руханки у цьому навчальному закладі 5 годин тижнево [32].

Працюючи учителем гімнастики у приватній учительській жіночій семінарії, дівочій школі імені Шевченка та гімназії СС Василянок у Львові, Степан Гайдучок організував та проводив руханкові вечори. Також пильно приглядався подібним заходам, давав свої поради та висловлював конструктивну критику. Так, 10 лютого 1912 р. відбувся руханково-вокальний концерт в рухівні «Сокола-Батька», який організували і провели учениці приватної учительської жіночої семінарії Руського товариства педагогічного у Львові. Степан Гайдучок висловив свої слушні критичні зауваги: «При вискоках бажаю коротшого витримування в присіді. На естраду можна дати забаву, але відповідну до естради. Вправи на проважні були дещо монотонні. Я на пописі в салі унікав би такого приладу. Вправи галузками були виконані в чорних одягах! Треба одягів ясних, веселого тла, яснішого освітлення. Лише дві вправи були

Іл. 12. Посвідчення, видане Степанові Гайдучку про те, що він у 1911 р. працював учителем руханки у дівочій школі імені Шевченка у Львові. Львів, 9 березня 1923 р. З приватного архіву Степана Гайдучка, м. Львів

Іл. 13. «Руханковий виступ заходом учениць приватної женської семінарії в Коломиї» — стаття Степана Гайдучка, опублікована 14 лютого 1912 року у львівському часописі «Діло». З фондів Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка

можливі, три інші пригадували за дуже мухи в хаті. Галузками дасть ся гарні рухи зложити, але треба собі задати труду. Друга рука мусить також рушити ся. Голова, кадовб повинні взяти участь. Вежі? Я все за тим, щоби дівчата чарували нас принадою рухів і звинностию не силою. Зворот в зад? Я роблю в ліво. Як зачинати йти? Лівою ногою» [33].

Крім Львова, Степан Гайдучок їздив на руханкові вечори, які проводили інші українські середні школи Галичини. Так, 8 лютого 1912 р. він був присутнім на руханковому виступі учениць приватної жіночої семінарії в Коломиї (іл. 13). Докладний перебіг свята викладено ним на сторінках часопису «Діло» [34].

З жовтня 1912 р. до липня 1914 р. Степан Гайдучок навчався на медичному факультеті Львівського університету [4, арк. 2]. У липні 1914 р. він припинив навчання і був мобілізований до австро-угорської армії.

Висновки. Отже, проживаючи у Львові напередодні Першої світової війни, Степан Гайдучок свій педагогічний шлях розпочав із праці на посаді учителя гімнастики (фізичного виховання) у гімназії Сестер Василянок (1911—1913), приватній учительській жіночій семінарії Руського товариства педагогічного (1911—1912) та дівочій школі імені Шевченка РТП (1911). Поштовхом до цього стало те, що він пройшов відповідний вишкіл під керівництвом Івана Боберського та 28—29 грудня 1910 р. склав державний іспит у Львівському університеті, здобувши фах учителя гімнастики. При підготовці до занять Степан Гайдучок використовував німецьку та шведську спеціалізовану літературу з тіловиховання, праці свого учителя Івана Боберського, багато експериментував, а також апробував свої методики. Крім урочної програми організував та проводив руханкові вечори. Таким чином популяризував тіловиховання, залучаючи до нього активну молодь. Також пильно приглядався до подібних заходів не тільки у Львові, а й у інших українських середніх школах Галичини, давав свої поради та висловлював конструктивну критику. Свою педагогічну працю Степан Гайдучок успішно поєднував із громадською роботою в організаціях «Сокіл-Батько», «Україна», «Пласт».

1. Сова А. *Іван Боберський: суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність: монографія*; Інститут українознавства імені Івана Кри-

- п'якевича НАН України; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського; Центр незалежних історичних студій. Львів, 2019. 512 с.
2. Сова А. Гайдучок Степан Степанович. *Західно-Українська Народна Республіка 1918—1923. Енциклопедія*. Івано-Франківськ, 2021. Т. 1: А—Ж. С. 309—310.
 3. Sova A. Physical education professor Stepan Haiduchok: the formation of a worldview. *Новітня доба*. Гол. ред. Михайло Романюк; НАН України; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 7. С. 226—233.
 4. Особова справа Степана Гайдучка. *Архів Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького*. Спр. 8413. 26 арк.
 5. Боберський І., Гузар О., Кушпіренко Б. та ін. Звіт «Сокола-Батька» у Львові за рік 1910. *Вісти з Запорожжя. Часопись руханкових і пожарних товариств*. Львів, 1911. 30 марта. Чис. 54—55. С. 4—18.
 6. Збір учительський з кінцем року шкільного 1910/11. *Звіт дирекції приватної женьської гімназії СС. Василянок у Львові за шкільний рік 1910/11*. Львів: Накладом монастиря СС. Василянок, 1911. С. 3—4.
 7. Збір учительський з кінцем року шкільного 1911/12. *Звіт дирекції приватної женьської гімназії СС. Василянок у Львові за шкільний рік 1911/12*. Львів: Накладом монастиря СС. Василянок, 1912. С. 3—4.
 8. Учительський збір з кінцем шкільного року 1912/13. *Звіт дирекції приватної женьської гімназії СС. Василянок у Львові за шкільний рік 1912/13*. Львів: Накладом монастиря СС. Василянок, 1913. С. 3—5.
 9. Посвідчення. *Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів)*.
 10. Учительський збір з кінцем шкільного року 1913/14. *Звіт дирекції приватної женьської гімназії СС. Василянок у Львові за шкільний рік 1913/14*. Львів: Накладом монастиря СС. Василянок, 1914. С. 25—27.
 11. Гімнастика. *Звіт дирекції приватної женьської гімназії СС. Василянок у Львові за шкільний рік 1910/11*. Львів: Накладом монастиря СС. Василянок, 1911. С. 7—9.
 12. Гімнастика. *Звіт дирекції приватної женьської гімназії СС. Василянок у Львові за шкільний рік 1911/12*. Львів: Накладом монастиря СС. Василянок, 1912. С. 7—8.
 13. Боберський І. Ситківка. *Звіт дирекції приватної женьської гімназії СС. Василянок у Львові за шкільний рік 1908/9*. Львів: Накладом монастиря СС. Василянок, 1909. С. 2—47.
 14. Боберський І. Лавчина і щєблівка. *Звіт дирекції приватної женьської гімназії СС. Василянок у Львові за шкільний рік 1909/10*. Львів: Накладом монастиря СС. Василянок, 1910. С. 2—16.

15. Боберський І. Прорух. Звіт дирекції приватної женьської гімназії СС. Василянок у Львові за шкільний рік 1911/12. Львів: Накладом монастиря СС. Василянок, 1912. С. 2—15.
16. Боберський І. Забави і гри рухові. Львів, 1904. 31 с.
17. Боберський І. Забави і гри рухові. Частина II. Вісімнадцять гор мячевих. Львів: Накладом товариства «Сокіл», 1905. 29 с.
18. Боберський І. Впоряд. Львів, 1909. 58 с.
19. Боберський І. Забави і гри рухові. Ч. IV. Ситківка. Львів, 1909. 47 с.
20. Боберський І. Лавчина і щеблівка. Львів, 1910. 16 с.
21. Боберський І. Прорух. Львів, 1912. 15 с.
22. Гімнастика. Звіт дирекції приватної женьської гімназії СС. Василянок у Львові за шкільний рік 1912/13. Львів: Накладом монастиря СС. Василянок, 1913. С. 9.
23. Sova A., Romaniuk M. Ivan Boberskyi's pedagogical activity at Basilian Sisters Servants Gymnasium in Lviv (1906—1914). *Skhidnoevropeyskiy Istorychnyy Visnyk. East European Historical Bulletin*. 2019. Special issue. № 4. P. 71—80.
24. Український Жіночий Спортовий Клуб при дівочій гімназії СС. Василянок у Львові. Спортові Вісти. Орган Українського Спортового Союзу у Львові. Львів, 1934.—1. 1 жовтня. Ч. 16. С. 1.
25. План науки. Звіт дирекції приватної женьської гімназії СС. Василянок у Львові за шкільний рік 1910/11. Львів: Накладом монастиря СС. Василянок, 1911. С. 4—8.
26. План науки. Звіт дирекції приватної женьської гімназії СС. Василянок у Львові за шкільний рік 1911/12. Львів: Накладом монастиря СС. Василянок, 1912. С. 4—8.
27. Клуби шкільної молодіжи. Звіт дирекції приватної женьської гімназії СС. Василянок у Львові за шкільний рік 1912/13. Львів: Накладом монастиря СС. Василянок, 1913. С. 16—18.
28. Клуби шкільної молодіжи. Звіт дирекції приватної женьської гімназії СС. Василянок у Львові за шкільний рік 1913/14. Львів: Накладом монастиря СС. Василянок, 1914. С. 41—43.
29. Українські руханкові, змагові, пожежні і стрілецькі товариства. Календар «Вістий з Запорожжя» на 1914 рік. Львів: Наклад редакції «Вістий з Запорожжя», 1913. С. 143—144.
30. Колекція світлин. Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).
31. Літопись Закладу. Звіт шкільного Руского Товариства Педагогічного у Львові за шкільний рік 1911/12. Львів: Накладом Руского Товариства Педагогічного, 1912. С. 18—23.
32. Посвідка. Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).
33. Бб [Боберський І.]. Єще два руханкові вечери. Вісти з Запорожжя. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожежних товариств. Львів, 1912. 28 лютого. Чис. 66. Зимове число. С. 3—4.
34. Гайдучок С. Руханковий виступ заходом учениць приватної женьської семінарії в Коломиї. Діло. Львів, 1912. 14 н. с. (1 ст. ст.) лютого. Чис. 8024. С. 6.

REFERENCES

- Sova, A. (2019). *Ivan Bobersky: socio-cultural, military-political and educational activities: monograph* (P. 512). Ivan Krypyakevych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine; Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture; Center for Independent Historical Studies. Lviv [in Ukrainian].
- Sova, A. (2021). Haiduchok Stepan Stepanovych. *Western Ukrainian People's Republic 1918—1923. Encyclopedia* (Vol. 1, pp. 309—310). Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
- Sova, A. (2019). Physical education professor Stepan Haiduchok: the formation of a worldview. *Novitnya doba* (Issue 7, pp. 226—233). Lviv.
- Personal file of Stepan Haiduchok. *Archive of Danylo Halysky Lviv National Medical University* (Case 8413). Lviv [in Ukrainian].
- Bobersky, I., Husar, O., & Kushpirenko, B. (1911). Report of «Sokil-Bat'ko» in Lviv for 1910. *News from Zaporozhye. Journal of Physical and Fire Societies*, 54—55, 4—18 Lviv [in Ukrainian].
- (1911). Pedagogical workload at the end of the school year 1910/11. *Report of the directorate of the private women's gymnasium of the Basilian sisters in Lviv for the school year 1910/11* (Pp. 3—4). Lviv [in Ukrainian].
- (1912). Pedagogical workload at the end of the school year 1911/12. *Report of the directorate of the private women's gymnasium of the Basilian sisters in Lviv for the school year 1911/12* (Pp. 3—4). Lviv [in Ukrainian].
- (1913). Pedagogical workload at the end of the school year 1912/13. *Report of the directorate of the private women's gymnasium of the Basilian sisters in Lviv for the school year 1912/13* (Pp. 3—5). Lviv [in Ukrainian].
- Certificate. *Private archive of Stepan Haiduchok*. Lviv [in Ukrainian].
- (1914). Pedagogical workload at the end of the school year 1913/14. *Report of the directorate of the private women's gymnasium of the Basilian sisters in Lviv for the school year 1913/14* (Pp. 25—27). Lviv [in Ukrainian].
- (1911). Gymnastics. *Report of the directorate of the private women's gymnasium of the Basilian sisters in Lviv for the school year 1910/11* (Pp. 7—9). Lviv [in Ukrainian].
- (1912). Gymnastics. *Report of the directorate of the private women's gymnasium of the Basilian sisters in Lviv for the school year 1911/12* (Pp. 7—8). Lviv [in Ukrainian].
- Bobersky, I. (1909). Sytkivka (Tennis). *Report of the directorate of the private women's gymnasium of the Basilian sisters in Lviv for the school year 1908/9* (Pp. 2—47). Lviv [in Ukrainian].
- Bobersky, I. (1910). Lavchyna and scheblivka (Brench and Swedish ladder wall). *Report of the directorate of the private*

- women's gymnasium of the Basilian sisters in Lviv for the school year 1909/10 (Рр. 2—16). Lviv [in Ukrainian].
- Bobersky, I. (1912). Proruh (Warming-up). *Report of the directorate of the private women's gymnasium of the Basilian sisters in Lviv for the school year 1911/12* (Рр. 2—15). Lviv [in Ukrainian].
- Bobersky, I. (1904). *Fun and games*. Lviv [in Ukrainian].
- Bobersky, I. (1905). *Fun and games. Part II. Eighteen ball games*. Lviv [in Ukrainian].
- Bobersky, I. (1909). *Vporjad (Standing training)*. Lviv [in Ukrainian].
- Bobersky, I. (1909). *Fun and games. Part IV. Sytkivka (Tennis)*. Lviv [in Ukrainian].
- Bobersky, I. (1910). *Lavchyna and scheblivka (Brench and Swedish ladder wall)*. Lviv [in Ukrainian].
- Bobersky, I. (1912). *Proruh (Warming-up)*. Lviv [in Ukrainian].
- (1913). *Gymnastics. Report of the directorate of the private women's gymnasium of the Basilian sisters in Lviv for the school year 1912/13* (Р. 9). Lviv [in Ukrainian].
- Sova, A., & Romaniuk, M. (2019). Ivan Boberskyi's pedagogical activity at Bazilian Sisters Servants Gymnasium in Lviv (1906—1914). *East European Historical Bulletin* (Special issue 4, pp. 71—80). Drohobych.
- (1934). Ukrainian Women's Sports Club at the Basilian sisters Gymnasium in Lviv. *Sports News. Organ of the Ukrainian Sports Union in Lviv* (Part 16, p. 1). Lviv [in Ukrainian].
- (1911). Plyan nauky (Program of disciplines). *Report of the directorate of the private women's gymnasium of the Basilian sisters in Lviv for the school year 1910/11* (Рр. 4—8). Lviv [in Ukrainian].
- (1912). Plyan nauky (Program of disciplines). *Report of the directorate of the private women's gymnasium of the Basilian sisters in Lviv for the school year 1911/12* (Рр. 4—8). Lviv [in Ukrainian].
- (1913). Circles of school youth. *Report of the directorate of the private women's gymnasium of the Basilian sisters in Lviv for the school year 1912/13* (Рр. 16—18). Lviv [in Ukrainian].
- (1914). Circles of school youth. *Report of the directorate of the private women's gymnasium of the Basilian sisters in Lviv for the school year 1913/14* (Рр. 41—43). Lviv [in Ukrainian].
- (1913). Ukrainian physical, sports, fire and shooting societies. *Calendar of «News from Zaporozhyia» for 1914* (Рр. 143—144). Lviv [in Ukrainian].
- Collection of photographs. *Private archive of Stepan Haiduchko*. Lviv [in Ukrainian].
- (1912). Chronicle of the Institution. *Report of the schools of the Russian Pedagogical Society in Lviv for the school year 1911/12* (Рр. 18—23). Lviv [in Ukrainian].
- Certificate. *Private archive of Stepan Haiduchko*. Lviv [in Ukrainian].
- Bb [Bobersky, I.]. (1912). Two more physical evenings. *News from Zaporozhyia. Journal of physical, sports, travel and fire societies*, 66, 3—4. Lviv [in Ukrainian].
- Gaiduchok, S. (1912). Physical performance of students of the private women's seminary in Kolomyia. *Dilo*, 8024, 6. Lviv [in Ukrainian].